

Ванчо ЃОРЃИЕВ

УДК: 323.1(=163.3):327(497.2)"18/19"

НЕОФИЦИЈАЛНИ СТАВОВИ ОД ОФИЦИЈАЛНИ БУГАРСКИ ЛИЧНОСТИ И ИНСТИТУЦИИ ЗА МАКЕДОНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ ОД КРАЈОТ НА XIX И ПОЧЕТОКОТ НА XX ВЕК

Кратка содржина

Во овој прилог презентираме неколку изјави од официјални бугарски личности и претставници на институции во врска со македонскиот идентитет. Тие недвосмислено потврдуваат дека претставниците на официјалните бугарски институции биле свесни за посебниот македонски идентитет иако официјално сите ја застапувале, поддржувале и доследно ја бранеле и спроведувале тезата за бугарскиот карактер на македонското население. Наведените примери ги обезвреднуваат приговорите на бугарската историографија дека македонската нација е коминтерновска тврба, измислица на скопските или србокомунистички историчари, дека терминот Македонец се користел како географска одредница, а не за означување етничка припадност, дека тоа е продукт на македонизмот - протежиран од Стојан Новаковиќ, па дури и на неомакедонистите. Меѓутоа, примерите што ги приведуваме се од релевантни и компетентни бугарски институции или нивни претставници за кои таквите квалификации немаат место.

Клучни зборови: МАКЕДОНИЈА; МАКЕДОНЦИ; ИДЕНТИТЕТ

Македонскиот идентитет од крајот на XIX и почетокот на XX век е сложено и комплексно прашање, како тогаш, така и денес. При секој обид за негово детерминирање треба да се има предвид тогашната констелација и конфузната реалност која била последица на османскиот милет систем,¹

¹ Millet - „народ“, „националност“ или „народност“. Во Османлиската империја немуслиманските народи „народи од книга“ имале внатрешна религиозна самоуправа. Тие биле групирани според верските заедници кон кои припаѓале. Така, сето православно население се сметало за „Рум милет“, а негов духовен поглавар бил Цариградскиот патријарх. Под терминот „Рум милет“ првобитно се подразбирало сето православно население без разлика на неговата етничка припадност. Подоцна овој терминот стал синоним за „Грк“ во етничка смисла на зборот без оглед на националната припадност. Оттука терминот „Рум милет“ треба да се сфати само како верска конотација за припадност кон Цариградската патријаршија, а не во етничка смисла. Со формирањето на Бугарската егзархија во 1870 година, аналогно на милет системот се појавил терминот „Булгар милет“, што станало синоним за Бугарин, меѓутоа тоа повторно означува припадност кон одредена црква, а не национална припадност.

непостоењето на методологија за попис на населението како во европските земји,² разгранетиот систем на црковно-просветните пропагандни на соседните балкански држави и нивната асимилаторска политика кон македонското население. Од друга страна, во исто време не постоела никаква македонска институција која би послужила како стожер за било какво институционално обединување на македонското население и неговите интереси.

Поради сложената македонска констелација, изворната документација од тогашните официјални институции не дава објективен одговор на прашањето за македонскиот идентитет. Таа е субјективна, еднострана, пристрасна и тенденциозна до степен кој е пропорционален со интересите на заинтересираната страна - институција од која потекнува документацијата. Оттука истата тешко може да претставува релевантен показател при утврдувањето на македонскиот идентитет. За посочениот период постои документација и од условно „незаинтересирани страни“ која ако не друго, барем делумно ги открива спротивностите и тенденците на заинтересираните и конфронтирани страни. Сепак од овој период постојат и сведоштва на објективно незинтересираните фактори кои врз научна основа настојувале да го разрешат прашањето на македонскиот идентитет.

Со оглед на комплексноста и сложеноста на темата во овој прилог не претендираме на сеопфатен одговор на ова комплексно и сложено прашање. Напротив! Нашата цел е скромна. Повикувајќи се на неколку примери од извори од компетентни бугарски институции или нивни претставници да посведочиме дека тие своевременно биле свесни за посебниот македонски идентитет иако во основа сите ја застапувале, поддржувале и доследно ја бранеле и спроведувале тезата за бугарскиот карактер на македонското население.

Наполно сме свесни за лавината рекции, коментари, одговори и контра аргументите што може да ги предизвикаме. Меѓутоа, фактите кои ги нудиме се неоспорни. Тие однапред ги обезвреднуват приговорите од типот дека македонската нација е коминтерновска твроба, измислица на скопските или србокомунистички историчари, дека терминот Македонец

² Во Османлиската империја се евидентирало само машкото население според неговата вероисповест. За тоа постоеле т.н. „нуфуз дефтери“ (еден вид матични книги). Во нив сите муслимани: Турци, Цигани, исламизирани Македонци, Алабанци, Черкези, Арапи и др. се евидентирани како „Турци“. Сите припадници од православната вероисповест под јурисдикција на Цариградската патријаршија се евидентирани како „Рум милет“. Додека православните верници под јурисдикција на Бугарската егзархија биле евидентирани како „Булгар милет“. Евреите се заведени како „Јауди“, додека Еврите муслимани се запишувани како Турци.

се користел како географска одредница, а не за означување етничка припадност, дека тоа е продукт на македонизмот - воспоставен од Стојан Новаковиќ, па дури и на неомакедонистите. Напротив примерите што ги приведуваме се од релевантни и компетентни бугарски институции или нивни претставници за кои таквите квалификации немаат место.

Првиот пример што го приведуваме е од 1885 година од Атанас Шопов.³ Тој го во својство на секретар на Бугарската егзархија во предвечерјето на обединувањето на Кнежеството Бугарија со автономната провинција Источна Румелија писмено се обратил до познатите руски слависти: Иван Сергевич Аксаков и Владимир Ив. Ламински, како и до Емил де ла Левеле во Лиеж. Притоа, А. Шопов од име на Македонците апелира тие со својот авторитет да се заложат за спроведување на ветените реформи во Македонија согласно Берлинскиот договор. Во тој контекст, А. Шопов меѓу другото пишува: „Словенскиот елемент во Македонија страда, тој моли само едно: да му дадат можност да постои, да не ја загрозуваат неговата народност, да се моли и да учи на својот роден разбирлив јазик... Македонците на Вас сметаат, на Вас се надеваат; помогнете со Вашето перо, со Вашиот ум, со Вашиот збор, со Вашите совети. Македонците сакаат само едно - точно исполнување на Берлинскиот трактат, ветените реформи, ништо повеќе. Тие знаат дека поголема желба од тоа во ова време е опасна. Македонците се спремаат да испратат молби до европските држави, дури и депутации и да бараат точно исполнување на Берлинскиот трактат за сметка на Македонија“.⁴

Во вторта половина на 1891 година во Софија била формирана Младата македонска книжевна дружина (ММКД) која во јануари 1892 година го издала првиот број на списанието „Лоза“.⁵ ММКД во Предговорот на списанието укажува на опасноста од странските пропаганди во Македонија

³ Атанас Шопов (1853-1922). Бугарски книжевник, општественик и дипломат. Роден е во Панѓуриште. Завршил медицинско училиште во Цариград. Во Санкт Петербург завршил право. Специјализирал во Париз. Работел во Софискиот апелационен суд и како редактор на в. „Отечество“. Од 1884 до 1890 бил секретар на Бугарската егзархија во Цариград. Од 1890-1897 година е редктор на весникот „Новини“. Од 1897 до 1908 година бил бугарски трговски агент во Солун, а потоа генерален конзул. Објавил повеќе историски книги: „Виновна ли е Русија за погрома на Бџлгария“; „Как ни се наложи Балканската война“; „Д-р Стојан Чомаков“; „Реформите и заштитата на христијаните во Турција 1876-1904“; „Народноста и езикът на Македонците“; „Македонија од етнографска, историческа и филологическа гледна точка“ и други.

⁴ Илия Ивановъ, Сурови материяли, Сб. Илинденъ, София, 1929, 80-81.

⁵ Ванчо Ѓорѓиев, Петар Поп Арсов. Прилог кон проучувањето на македонското националноослободително движење, Скопје, 1997, 25-35.

и повикува на организирано спротивставување од страна на Македонците.⁶ Во прилозите објавени во „Лоза“ на еден вешт начин се прави обид за прикажување на посебниот историски, културен и етнографски карактер на Македонија, при што се води сметка да се подзадоволи и вкусот на бугарското општество.⁷ Освен тоа Лозарите практикувале еден специфичен јазик и правопис, различен од бугарскиот, со тенденција истиот да послужи како основа за идниот литературен јазик на Македонија.⁸

Поради овие тенденции Младата македонска книжевна дружина и списанието „Лоза“ се нашле на отстрел пред бугарското општество и влада. Притоа предводничката улога ја имал провладиниот официоз весникот „Свобода“. По појавата на првиот број на „Лоза“, в. „Свобда“ пишува: „Усилбите на целата интелигенција, на целиот бугарски народ, засега се насочени кон глува, бесшумна борба, за бугарско национално единство; се арчат и пари и сили, и народна енергија во таа борба со Србите и Грците; не се штеди ништо за да победи идејата дека Бугаринот од Македонија, Тракија и Мизија, е син на една и иста мајка Бугарија... и при сето тоа на самото предвечеје на таа засега нерамноправна борба во отворена војна, во бугарската престолнина, во срцето на Бугарија излегуват луѓе што се осмелуваат да ги расипат плодовите од толкугодишните усилби, да докажат дека Македонците се одделна нација, со посебен јазик, со посебни историски задачи! Какви подобри докази можаат да бараат Србите дека Македонија не е Бугарска?“⁹ Поаѓајќи от ттука „Свобода“ заканувачки се обраќа на Лозарите: „Да не го навредуваат бугарското народно чувство со подигравка на светиот бугарски идеал! Ако сакаат да му пакостат на светото бугарско дело, да не го праваат

⁶ Во таа смисла во Предговорот на списанието стои: „Само еден поглед е доста да се видат насуните потреби на нашата родина. Благодарение на последните политички настани на нашиот полуостров и географската положба на Македонија, денес таму се собрале севозможни надворешни елементи, кои, воодушевени од своите сосипувачки планови и интереси за нашата иднина, слободно и со трескава енергија го засилуваат антагонизмот кој што и така постои во земјата“. Поради тоа Дружината порачува: „Само еден силен отпор од наша страна може да не зачува од незаситните посегања..., затоа ни се потребни сили, а нашите се разнебитени, раздробени, значи, треба да ги соединиме, да ги собереме во една моќна сила, сила народна, ако сакаме да ја запазиме иднината на нашата татковина. Тоа треба да биде стремежот на секој чувствителен Македонец, каде и да се наоѓа тој. Младата македонска книжевна дружина, имено, таа цел ја има предвид... За постигање на таа цел Дружината ја издава својата Лоза“. (Предговор, Лоза, I/1, I - III.).

⁷ Види: В. Ѓорѓиев, Петар Поп Арсов..., 30-31.

⁸ Исто, 31; 34-35.

⁹ „Лоза“, месечно списание, издава Младата македонска книжевна дружина, Свобода, VI/774, Софија, 18. 02 1892, 3.

тоа барем во бугарската престолнина. Ете им го Белград: Нека повелат таму и од таму нека фрлаат камења врз зградата што се грижел да ја изгради целиот бугарски народ - од Црно Море до Дрим“.¹⁰

По излегувањето на вториот број на „Лоза“, „Свобода“ одново се нафрлила врз Лозарите овој пат преку перото на Левов.¹¹ Тој меѓу другото пишува: „Младата дружина под превезот на книжевноста не ја гони целта и пропагандата за некаков фонетски правопис, туку тенденции и цели, колку куриозни, жални, толку збунивачки, срамни и опасни... Дружината полека лека ќе го подготвува бугарското општествено мислење за одделување на Македонија од Бугарија и полека лека ќе воведува зборови од охридското поднаречје што ќе биде литературен јазик на идната Голема Македонија, на чело на која ќе дојде некој од редакторите на Лоза во својство на Филип или Александар!?! Итро и умешно замислено и тоа знаете каде? Во Софија, во тоа срце, центарот на Бугарија и бугаризмот!!!“.¹² Левов откако ги анализира првите два броја на списанието Лоза констатира дека тоа е сепаратистичко движење и затоа ја алармира бугарската јавност: „Како што гледате Македонската дружина смета дека нивната татковина е Македонија, дека последната е населена со одделно словенско племе наречено Македонци; дека таму се собрале севозможни надворешни елементи т.е. Бугари, Грци, Срби... дека целта им е да ни дадат еден силен отпор и да се запазат од нашите разбојнички посегашања и дека Лоза ќе и служела на истата цел“.¹³

Во 1896 година по меѓународното признавање на Фердинанд¹⁴ за кнез на Бугарија, истиот превзел широка турнеја низ Европа која започнала

¹⁰ Исто.

¹¹ Д. Т. Левовъ. „Лоза“, Свобода, ВИ/786, София, 13. 04 1892, 3.

¹² Исто.

¹³ Исто.

¹⁴ Фердинанд I Саксбурготски (1861-1948). Германски принц. Кнез на Бугарија (1887-1908) и цар на Бугарија (1908-1918). Син на австрискиот генерал кнез Август и кнегињата Клементина (ќерка на францускиот крал Луј Филип). Во 1887 е избран за кнез на Бугарија, меѓутоа не бил признат од страна на Русија и другите големи сили. По промената на Трновската конституција во 1893 се создале услови кнезот да склучи брак со Марија Луиза Бурбон - Пармска. Во 1896 по преминот на престолнаследникот Борис во православна вера, Фердинанд бил признат од Русија, а потоа и од останатите големи сили. Кон крајот на XIX и почетокот на XX век, ја зацврстил сопствената власт и наложил т.н. личен режим. Во 1908 година се прогласил за цар на Бугарија, која истовремено прогласила независност. Со својата политика е одговорен за Втората балканска (меѓусојузничка) војна, кога Бугарија ја доживела првата национална катастрофа. Под негово влијание Бугарија се присоединила кон тројниот сојуз за време на Првата светска војна, кога ја доживеала втората национална катастрофа. Поради тоа во 1918 година абдицирал во корист на престолнаследникот Борис. По напуштањето на Бугарија се вратил на својот имот во Кобург - Германија каде и умрел.

од Цариград.¹⁵ Фердинанд во Цариград остварил бројни средби со официјалните османски лица и повеќе претставници на дипломатскиот кор. На 6. IV 1896 г., се сретнал со српскиот дипломатски претставник Владан Ѓорѓевиќ.¹⁶ Притоа Фердинанд ја истакнал потребата од српско-бугарско зближување за што главен проблем претставувале нивните спротивставени интереси во Македонија. Во разговорот Фердинанд потенцирал дека додека Србите и Бугарите се справале за „раженот“, „зајакот сè уште бил в шума“.¹⁷ Во контекст на тоа Фердинанд истакнал: „Во Македонија, главната маса од населението ниту се Бугари, ниту Срби, туку Словени и христијани, кои зборуваат јазик поеднакво далечен или ако сакате поеднакво близок на српскиот и на бугарскиот јазик, но, јазик, кој е посебен дијалект, ако не и посебен јазик. Наместо да се караме околу тоа, дали тој е дијалект на српскиот или бугарскиот јазик, ние треба заеднички да работиме и тоа овде (Цариград б.н) кај нашиот заеднички Тате кај Султанот за да им даде на своите верни поданици во Македонија такви реформи кои ќе им осигураат човечки живот и културен развој... Ако тоа се реши културата на Македонците ќе го реши прашањето кое што никоја сила не може да го реши, па дури ако Србите и Бугарите поради тоа ја фрлаат на коцка својата државна егзистенција“.¹⁸

При пописот на населението во 1901 година, Бугарија имала 3 580 000 жители.¹⁹ Во споредба со 1890 година бројот на населението се зголемил за 600 000 жители. Во врска со тоа се појавиле и една „Информација“ според која таквиот прираст на населението во Бугарија било последица на македонската емиграција.²⁰ За ова „Информација“, бугарскиот дипломатски претставник во Виена му го свртел вниманието на тамошниот англиски дипломатски претставник. Според Информацијата во Софија имало 20 000 Македонци, во Пловдив 8 000, а значителен бил бројот на Македонците и во останатите бугарски градови. Освен тоа статистиката покажала дека една третина од офицерите во бугарската армија се Македонци, од 8 600

¹⁵ Повеќе за тоа види: Ванчо Ѓорѓиев, Слобода или смрт. Македонското револуционерно националноослободително движење во Солунскиот вилает (1893-1903), Скопје, 2003, 39.

¹⁶ Михајло Војводиќ, Сбија у меѓународним односима крајем XIX и почетком XX века, Београд, 1988, 81-82.

¹⁷ Државен архив на Република Македонија (ДАРМ), ф. Политичко Одделени (ПО), мф. 446, Пов. Но. 228, Цариград, 26. III 1896.

¹⁸ Исто.

¹⁹ ДАРМ, ф. Foreign Office, 78/5146, мф 332, бр. 66.

²⁰ Исто.

учители 2300 биле Македонци, од 38 000 државни службеници 15 000 биле Македонци, од 8 митрополити 4 биле Македонци, а од 3412 попови, 1262 биле Македонци.²¹ Покрај тоа секоја година во Бугарија пристигале 200 - 300 студенти Македонци. Поради тоа во Информација се истакнува дека „родениот Бугарин на секој чекор се среќава со Македонец, кој се натпреварува со него за неговата работа и воопшто за егзистенција“.²² Оттука македонското прашање во Бугарија веќе не било само политичко, туку и економско. Поради тоа Бугарите апелирале на Македонците да им се дадат реформи „автономија, Кралство или Република, без разлика што, само тие да се вратат во својата земја“.²³ Тоа било „заеднички плач на сите бугарски партии“.²⁴

Францускиот публицист, книжевник и новинар Гастон Рутие, есента 1903 година, веднаш по Илинденското востание ја посетил Македонија. Своите впечатоци од Македонија ги објавил во 1904 година во книгата: „La question macedoine – on doit au peuple vérité“.²⁵ Освен Македонија, Гастон Рутие ја посетил и Бугарија, каде собирал информации за македонското прашање. Меѓу другите, таму се сретнал со Иван Шишманов - бугарски министер за образование, кој според него бил доста забележителен и образован.²⁶ Притоа во разговорот со него во врска со македонското прашање И. Шишманов истакнал: „По дест години, ако Македонија стане автономна, таму нема да постојата ниту Бугари, ниту Срби, ниту Грци, ќе постојат само Македонци. Тие ќе имаат многу заеднички политички интереси, особено економски, што треба да ги создаат со својта неуморна работа, ако сакаат да бидат независни од државите што се понапредни од нив и чие производство би го уништило нивното.“

Како земјоделци, не ќе им биде воопшто од интерес да се спојат со земјоделските земји кави што се Србија и Бугарија; како индустријалци, ќе

²¹ Исто.

²² Исто.

²³ Исто.

²⁴ Исто.

²⁵ Македонија во делата на странските патописци, 1903, редактор: академик Александар Матковски, Скопје, ММVII, 133.

²⁶ Иван Шишманов (1862-1928), бугарски општественик, политичар, фолклорист, историчар на литературата. Роден е во Свиштов. Студирал во Виена, Јена, Женова и Лајпциг. Бил министер за образование во Бугарија, член на бугарската академија на науките и претседател на сојузот на бугарските пистаели. Починал во Осло како учесник на конгресот на Пен клубот. Најголем дел од неговите трудови се објавени во *Сборникот за народну умотворенија, наука и книжевност*, издадени од Министерството за просвета.

сакаат да ја штитаат својата индустрија која ќе биде против нашата; нај-после, тие ќе сакаат да ги задржат за себе местата на функционери во нивната администарација и на офицери во нивната војска. Значи, Македонија ќе биде независна и Македонците ќе останат Македонци. Ако Европа го мисли спротивното, таа греши; ако Бугарите сметаат на бугаризација на Македонија, тоа се илузии“.²⁷ На крај Гастон Рутие заклучува: „докторот Шишманов ја зборуваше вистината“ и дека „Македонија на Македонците е најдобра варијанта за да се избегне поделбата на оваа област, толку посакувана, а да не се предизвика сомневање кај големите слили“.²⁸

Интересни сведоштва за посебноста на Македонците и за нивната улога во бугарскиот општественоекономски, политички и културен живот дава бугарскиот трговски агент во Солун Атанас Шопов во својот извешатај од 20. II (ст. стил) 1904 г., до Министерството за надворешни работи и вероисповест на Бугарија.²⁹ Всушност во февруари 1904 година, А. Шопов имал средба со солунскиот валија Хасан Фехми паша, при што валијата постојано се оплакувал од Македонците и го прашал Шопов: „Дали Македонците уште бујствуваат во Бугарија?“ На тоа А. Шопов одговорил: „Како да не бујствуваат паша ефенди кога денес поголем дел од македонското население е во Бугарија, поголемиот дел од жителите на Софија се Македонци; голем дел од офицерите во армијата се Македонци; голем дел од видните чиновници се Македонци; целата македонска интелигенција од Македонија е во Бугарија. Македонска е и толпата по улиците“.³⁰

По оваа валијата констатирал дека Македонците играат важна улога во Бугарија. На што Шопов додал „многу важна паша ефенди, поважна од секогаш. Улогата на Македонците во судбината и животот на Бугарите воопшто секогаш била важна“.³¹

За поткрепување на изнесеното, А. Шопов го потенцирал придонесот што го дале Македонците на културен план за Бугарите. Во тој контекст ги наведува: отец Паисиј како автор на првата бугарска историја; Кирил Пејчиновиќ и неговото дело кое наводно е на бугарски јазик; Теодосиј Синаетски кој ја отворил првата бугарска печатница во Солун и го испечатил

²⁷ Македонија во делата на странските патописци, 1903..., 169-170.

²⁸ Исто., 170.

²⁹ ДАРМ, Бугарски генерален конзулат (БГК) - Солун 1896-1915, мф. Бр. 4278, No. 181, 20. II 1904.

³⁰ Исто.

³¹ Исто.

првиот бугарски буквар; потоа Неофит кој го отворил првото бугарско училиште во Габрово поради што се сметал за патријарх на бугарското училиште. Посебен впечаток остава фактот дека за ниту еден од нив не се вели дека е Бугарин, туку се потенцира дека тие се Македонци по род. Истовремено А. Шопов, потенцирал дека Македонците дале значаен придонес и за бугарското црковно прашање.

На повторната констатација од страна на валијата дека Македонците принеле значајни заслуги за бугарскиот народ, следи образложение: „не само за бугарскиот, туку и за грчкиот... во време на грчкото востание...“³²

На крај од разговорот Шопов истакнал: „Така што гледате паша ефенди каква улога играле секогаш Македонците во животот на бугарскиот народ. Уште поважна играат сега. Ако работата е за оплакување, ние од Бугарија имаме повеќе право од Вас (Турците б.н) да се оплакуваме од Македонците, зошто тие ни ја превзедоа нашата сила, тие ни ги зе доа нај-добрите места и служби, тие ни ги превзедоа финансиите и градовите, тие ни ја презедоа војската и нашите министерства, тие ни ја презедоа трговијата, тие презедоа речи си сè во Бугарија... Избавете нè од нив заради Бога.“³³

За координација на бугарската политика во однос на македонското прашање во 1904 година при Министерството за надворешни работи на Бугарија било формирано Второто политичко одделение со задача „исклучиво да се занимава со македонските работи“.³⁴ Оваа институција врз основа на сознанијата добиени преку официјалните бугарски институции, по разузнавачки канали, и други извори, изготвувала извештаи, анализи и предлози за потребите на бугарската политика во однос на македонското прашање. За таа цел на 25. III 1906 година е подготвен опширен извештај на 34 страници машинопис. Во него е направена анализа на состојбите во Македонија и македонското револуционерно ослободително движење предводено од ВМОРО како и на успехите и недостатоците на бугарската политика. Во документот истовремено се препорачуваат сретства и методи за перспективната бугарска политика во однос на Македонија и македонското ослободително движење.

³² Исто.

³³ Исто.

³⁴ Види: Ванчо Ѓорѓиев, Бугарски документ од 1906 година за состојбите во Македонија и ВМОРО и бугарската политика кон нив, Историја, XXXIII/1-2, Скопје 1997; В. Ѓорѓиев, Политиката на Бугарија кон Македонија и ВМОРО 1904-1906 година, Историја, XXXIV/1-4, Скопје 1998/9, 28-29.

Според извештајот главна задача на бугарската политика во однос на македонското прашање треба да биде: „од една турска Македонија, ние треба да создадем една цела, неделива и бугарска Македонија“.³⁵ Додека во однос на идејата за автономија на Македонија која била програмска определба на ВМОРО во извештајот се вели: „Автономијата, ако таа се оствари, нам не ни е потребна како одвлечен принцип на слободата. Таа треба да биде или бугарска автономија или никаква“.³⁶

Во извештајот се констатира дека „триумфот за бугарската идеја“, во Македонија, „ќе биде голем“, доколку „се подржува интернационалноста во Организацијата“.³⁷ Меѓутоа во контекст на тоа се вели: „Интернационалноста на Организацијата не ќе рече прекинување на сите врски и одрекување од нашата (бугарска б.н) народност, како што проповедаат некои диви социјалисти од типот на Сандански и Черњопеев“.³⁸ Последново е експлицитна потврда од официјално бугарско ниво дека Сандански и неговите приврзаници не само што не се чувствувале за Бугари, туку и така проповедале. По адреса на истата групација се изречени следниве констатации: „Луѓето, кои навистина ја оцрнуваат автономната идеја и предизвикуваат сомневање во нивните чувства кон народното (бугарско б.н) единство, за жал постојат во Организацијата“.³⁹ Во продолжение за нив се вели: „Тие, кои мислаат, дека може лесно да се отцепат живеат со илузии за некакво помирување меѓу народите. Тие гледаат пречки во одделните аспирации на секој народ за територијално проширување... Тие се одрекуваат од политичката целина со Бугарија и претпочитат да образуваат од Македонија одделна политичка единица, која ќе послужела, барем како јатка на идната Балканска федерација“.⁴⁰ Понатаму за истата група се вели: „Луѓето од таа група се вдахнуваат од мислата дека живеат за Македонија и само за Македонија. Ете зошто тие се хранаат со илузии да не му допуштат на бугарскиот кнез да стави кралска круна на својата глава за сметка на Македонија, а исто да ја бранат целостта и независноста на земјата од пљачката на кнезот“.⁴¹

³⁵ В. Ѓорѓиев, Бугарски документ од 1906 година... 103.

³⁶ Исто, 89.

³⁷ Исто, 86.

³⁸ Исто.

³⁹ Исто, 96.

⁴⁰ Исто, 96-97.

⁴¹ Исто, 97-98.

Во споменатиов извештај Македонците, вообичаено се третираат како Бугари. Меѓутоа, притоа се потенцира дека „за разбудување на бугарските национални чувства... заслуги имаат црквите и училиштата“.⁴² Последново е самопризнание дека присуството на „бугарска национална свест“ во Македонија всушност не е последица на некакво внатрешно чувство и самоопределување, туку наметната свест преку официјалните бугарски институции во услови на отсуство на било каква македонска институција. Интересно во извештајот кога станува збор за Македонците под српско влијание за нив се користат термините: Македонци,⁴³ сrbомани,⁴⁴ посрбени Македонци,⁴⁵ и сrbизирани Македонци.⁴⁶ Кон крај од документот се предлагат мерки за нивно отргнување од српското влијание, на начин што за таа цел треба да се искористат услугите на неколку „вистински Македонци“.⁴⁷

(Рецензент: проф. д-р Далибор Јовановски)

⁴² Исто, 85. На друго место во документот во врска со тоа се вели: „Училиштата го создадоа бугарскиот народ... На неговото блаженство (Егзархот б.н) му припаѓа честа,... за разбудување на светса кај македонските бугари.“ Исто, 89.).

⁴³ Исто, 83, 85, 106.

⁴⁴ Исто, 85,106.

⁴⁵ Исто, 85.

⁴⁶ Исто, 106.

⁴⁷ Исто.

Vancho GJORGJIEV

**UNOFFICIAL VIEWS OF BULGARIAN OFFICIALS
AND INSTITUTIONS ON THE MACEDONIAN IDENTITY
AT THE END OF THE XIX AND THE BEGINNING
OF THE XX CENTURY**

This article aims to present several statements of Bulgarian intellectuals, officials and politicians concerning the Macedonian identity. These statements confirm beyond any doubt that the official representatives of Bulgarian institutions were well aware of the existence of a separate Macedonian identity, regardless of the fact that they considered Macedonians a part of the Bulgarian nation. The examples mentioned in this article oppose the position of the official Bulgarian historiography – namely, that the Macedonian nation is a product of the Communist Third International, as well as the claims that the term „Macedonian“ was used as a geographical reference and that it is allegedly a construction of „Serbocommunist“ historians from Skopje, as a product of Macedonism under the aegis of Stoyan Novakovic. That these allegations are in large part arbitrary becomes clear from the facts supplied by official, relevant and competent official Bulgarian sources.